

IZVORNI ZNANSTVENI RAD

Ekstrinzični i intrinzični ograničavajući faktori razvoja agroturizma – primjer Istre

Anita Silvana Ilak Peršurić¹, Linda Juraković², Zdenko Tomčić¹

¹*Institut za poljoprivredu i turizam, K. Hugues 8, 52440 Poreč (anita@iptpo.hr)*

²*Visoka poslovna škola Manero, 52463 Višnjan*

Sažetak

Djelatnost agroturizma u Hrvatskoj pa posljedično tome i u Istri kao predvodnici ovog vida turizma suočava se s nizom ograničenja počevši od ekstrinzičnih - zakonskih koji definiraju tu djelatnost, nadležnosti koja se prožima kroz više Ministarstava (poljoprivreda, turizam, ruralni razvoj) do ograničenja na razini lokalnih zajednica, turističkih zajednica te intrinzičnih - na razini samog obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva.

Premda deklarativno postoji stav političkih i društvenih struktura da treba razvijati agroturizam kao djelatnost vlasnici gospodarstava neprestano se suočavaju s ograničenjima i problemima u poslovanju.

Iz istraživanja provedenog u Istarskoj županiji 2007. godine anketnim upitnikom na reprezentativnom uzorku uvidjeli smo da je nužna kategorizacija tih objekata i nedorečenost marketinga. Ekstrinzična ograničenja očitovale su se u nedostatnoj potpori resornih ministarstava, lokalnih i turističkih zajednica te potrebi za programima razvoja i subvencijama za agroturističku djelatnost, a ograničenjem su se pokazala i dostupnost informacija i kreditiranja. Najvažnija intrinzična bila su nemogućnost međugeneracijskog prijenosa obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva i poslovne djelatnosti agroturizma, zapošljavanje djelatnika i složena organizacija rada u poljoprivredi i turizmu.

Ključne riječi: obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, agroturizam, ograničenja, Istra

Uvod

Agroturizam kao koncept izaziva mnoge polemike u literaturi i javnosti glede definicije, interakcija između poljoprivrede i turizma kao djelatnosti na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu te mogućnosti programa razvoja da prate tu djelatnost (Blacka et al., 2001., Caballe, 1999, Page i Getz, 1997, Przezborska, 2003.). Da bi razumjeli problematiku turizma na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (OPG) potrebno je razmatrati širi okvir koji uključuje niz čimbenika. Institucionalni okvir nadležnosti uključuje u Hrvatskoj više ministarstava – ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja i ministarstvo turizma kao „najrelevantnije“ koji nalažu zakonodavne okvire za agroturističku djelatnost i stvaraju razvojne pretpostavke u vidu izrade nacionalnih strategija razvoja (Rajko et al., 2008). U suradnji s drugim ministarstvima stvaraju programe i projekte na koje se mogu prijavljivati OPG za projekte sufinanciranja ili financiranja pojedinih djelatnosti poljoprivrede ili turizma (ministarstva malog i srednjeg poduzetništva i ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva). Dugoročni program razvoja poljoprivrede pri ministarstvu poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja promiče sustave poticaja i potpora u poljoprivredi u čemu OPG s turističkom djelatnosti mogu ostvariti poticaje po modelu poticanja poljoprivredne proizvodnje (po jedinici površine, po stablu ili grlu stoke), po modelu kapitalnih ulaganja (za izgradnji i adaptaciju objekata, mehanizacije, nabavu stoke) te po modelu ruralnog razvitka (razvitak seoskog prostora, marketinška priprema poljoprivrednih proizvoda i očuvanje izvornih i zaštićenih pasmina). Tijekom 2008. i 2009. primjerice bili su u tijeku kreditni programi ministarstva turizma: „Poticaj za uspjeh“, „Razvoj turizma na selu“ te programi za dodjelu bespovratne pomoći u vidu sufinanciranja projekata: „Baština u turizmu“, „Tematski putevi“ i „Izvorni suvenir“, „Zelena brazda“, „Turizam bez zapreka“ i „Turizam kroz regije“.

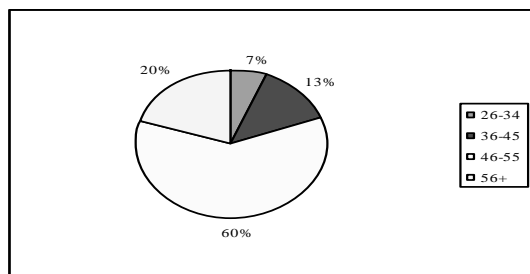
Na razini promidžbe OPG s turističkom djelatnosti uključena je Hrvatska turistička zajednica te njene županijske i lokalne podružnice te turističke agencije. Ovisno o agilnosti pojedine turističke zajednice u manjoj ili većoj mjeri provode segmente županijskih programa razvoja poljoprivrede i turizma koji se odnose na djelatnosti agroturizam. Primjerice na razini županije Istarske postoji „Master plan razvoja turizma“ i „Strateški program ruralnog razvoja Istarske županije 2008-2013. koji uključuje i agroturizam.

Materijal i metode

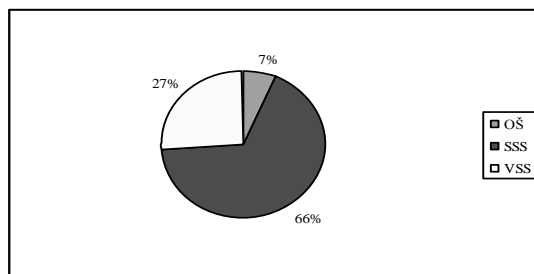
Prema popisu registriranih turističkih gospodarstava iz 2007. (http://www.hrvatski-farmer.hr/CMS/0085/Rep/tablice_UKUPNO_TSG.pdf), istarska županija imala je 64 takva gospodarstva sa 253 postelje. Kako ne postoje relevantnije baze statističkih podataka uzeli smo navedenih 64 kao osnovni skup, a za uzorak selektirali petnaest gospodarstava koji su teritorijalno bili raspoređeni po cijeloj županiji. Istraživanje je izvršeno 2007. terenskim obilaskom gospodarstava i postavljanjem pitanja iz anketnog upitnika (ukupno 36 pitanja). Pitanja su bila podijeljena na sociodemografska obilježja vlasnika objekta; promotivnoj aktivnosti, pitanja suradnji s institucijama nadležnima za agroturizam te pitanja o gastronomskoj i poljoprivrednoj djelatnosti. U ovom radu fokusirali smo se na pitanja ograničavajućih faktora razvoja OPG-a s agroturističkom djelatnosti.

Rezultati i rasprava

Vlasnici OPG-a s turističkom djelatnosti većinom su bili srednje dobi (slika 1.). Ova situacija inklinira u narednom desetljeću pitanje transfera gospodarstva na buduće nasljednike (Ilak Peršurić, 2007). Većinom su se bavili agroturizmom sedam do deset godina (60,1%), tri do šest godina 26,6%, a tek manji dio (6,6%) više od 10 godina i 6,6% manje od tri godine.

Slika 1. Dob vlasnika OPG

Slika 2. Obrazovanje vlasnika OPG

Izvor: istraživanje znanstvenog projekta „Agroturizam“, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, 2007.

Više vlasnika je naglasilo zakonska ograničenja koja predstavljaju problem za transfer djelatnosti tj. u slučaju da djeca žele nastaviti djelatnost agroturizma potrebno je ponovno se registrirati (kao novi OPG s agroturističkom djelatnosti). U situaciji kada je zakonski ograničeno zapošljavanje osoba koje nisu članovi najuže obitelji buduću problem uviđa čak 66% ispitanika. Radni angažman u poljoprivredi, primjerice u vrijeme rezidbe, berbe grožđa i maslina veći je od mogućnosti rada članova obitelji te u slučaju bavljenja turizmom često je problem postavljanja prioriteta, prihvata gostiju i ostvarivanje dodatnog dohotka ili propuštanje optimalnih rokova za radove u poljoprivredi. U poslovanju OPG-a s turističkom djelatnosti većina vlasnika (93%) je istaknula da ne koristi financijska sredstva na razini gradova i županije za razvoj te djelatnosti, a 86% nije niti upoznato sa mogućnostima financiranja.

Glavna ograničenja u poslovanju odnose se na sustav poticaja koji nije dovoljno transparentan i o kojemu ispitanici nemaju uvida, niti nalaze odgovarajuće posrednike koji

bi im pomogli u povećanju dostupnosti njima potrebitih informacija (tablica 1.) Kao glavni razlog navodi se neinformiranost i loš protok informacija. Većina vlasnika u zadnje dvije godine nije sudjelovala u edukaciji iz područja marketinga agroturizama pa se može raspravljati i o njihovoj inertnosti ili neodgovarajućem vremenu ili prostoru u kojemu je edukacija dostupna. Potvrdu tome nalazimo u stavovima vlasnika koji većinom predlažu mjere edukacije organizirane od strane lokalne zajednice i županije i to u zimskim mjesecima. Zanimljivo je da ekonomski aspekt ima najmanju razinu značajnosti dakle trenutno nije prioritet. Možemo spekulirati da je to posljedica već izvršenih ulaganja u proteklom desetljeću te da su sredstva potrebna za poboljšanje kvalitete usluge, a ne za ulaganja u objekte.

Tablica 1. Glavna ograničenja u poslovanju OPG s turističkom djelatnosti

Ograničenja	Stupanj važnosti	Rang
Nedovoljan / složen sustav mjera i poticaja	Jako važno	1
Informiranost o programima poticaja	Važno	2
Zapošljavanje neobiteljske radne snage	Važno	3
Previsok PDV	Srednje važno	3
Visoke kamate na kredite	Manje važno	4

Izvor: istraživanje znanstvenog projekta „Agroturizam“, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, 2007.

Atraktivnost oglašavanja u organiziranom pismenom – tiskanom obliku putem turističkih zajednica i agencija visoka je, a važno je i oglašavanje putem web stranice (www.ruralis.hr) i vlastitih web stranica. Veći angažman od turističkih zajednica i agencija vlasnici agroturizama očekuju u organiziranju izleta te obilježavanju zanimljivih turističkih lokacija i njihovih gospodarstava s tabelarnim oznakama uz prometnice.

Tablica 2. Načini promoviranja OPG s turističkom djelatnosti

Sredstva promocije	Učestalost korištenja	Rang
Brošure, letci, prospekti	Većina	1
Katalog agroturizma TZ IŽ	Većina	1
Internet	Većina	1
Katalozi domaćih turističkih agencija	Osrednje	2
Strani časopisi	Manjina	3
Katalozi stranih turističkih agencija	Manjina	4
Informativne table na prometnicama	Manjina	4
Tiskani turistički vodiči	Manjina	5

Izvor: istraživanje znanstvenog projekta „Agroturizam“, Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, 2007.

U ocjeni suradnje s lokalnim turističkim zajednicama 14% vlasnika bila je zadovoljno, 21 % nezadovoljno, a ostali su bili osrednje zadovoljni suradnjom. U godini koja je prethodila istraživanju većina je vlasnika surađivala sa dvije turističke agencije radi promocije i prijama gostiju.

Zaključak

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva u Istarskoj županiji koja se bave i nekim vidom turističke djelatnosti – prijem i smještaj gostiju na gospodarstvu, priprema obroka, ponuda proizvoda turistima kroz ceste vina i ulja – nalaze se u situaciji nedorečnosti od definicije do složenosti zakonske situacije koju uzrokuje niz problema u poslovanju. Na razini OPG-a postoji neupućenost u mogućnosti financiranja projekata i programa razvoja te

nedovoljna organiziranost u promotivnim aktivnostima (intrinzični razlozi), što se odražava u njihovoj većoj ili manjoj ekonomskoj uspješnosti. Stoga zaključno možemo dati preporuke da treba sustavno raditi na oglašavanju i promociji na lokalnoj razini te proširenju ponude poljoprivrednih proizvoda i turističkih usluga na razini gospodarstava, a programima i projektima za razvoj na državnoj razini te mijenjanjem zakonskih okvira (porezi, mogućnost zapošljavanja) osigurati daljnji razvoj turizma na OPG-ima.

Literatura

- Blacka A., Couture C., Coale C., Dooley J., Hankins A. Lastovica A., Mihalik B., Reed C., Uysal M. (2001). Agritourism. Extension Publication No. 310 (003) at <http://www.ext.vt.edu/pubs/agritour/910-003/310-003.pdf>
- Caballe A. (1999). Farm tourism in Spain: a gender perspective. *GeoJournal* 48(3): 245-252.
- Ilak Peršurić A.S. (2007). Farm tourism development possibilities – views of farm holders and farm successors. *Comptes rendus proceedings. Poreč, 20-23.06.2007.*, vol. 1: 246-253.
- Page S., Getz D. (1997). *The business of rural tourism – international perspectives*. London. International Thomson business.
- Przezborska L. (2003). Relationships between rural tourism and agrarian restructuring in a transitional economy in *New directions of rural tourism*. Aldershot. Ashgate.
- Rajko M., Tomčić Z., Juraković L. (2008). Poticajne mjere u razvoju agroturizma. Prvi kongres ruralnog turizma. Hvar, 17-21.10.2009.
- http://www.hrvatski-farmer.hr/CMS/0085/Rep/tablice_UKUPNO_TSG.pdf
- <http://www.mingorp.hr>
- <http://www.mint.hr>
- <http://www.mps.hr>
- <http://www.ruralis.hr>

Extrinsic and intrinsic restricting factors of agritourism development – the case of Istria

Abstract

The business activity farm tourism in Croatia and consequently in Istria as the leader of this type of tourism is facing numerous restrictions, from extrinsic – legal that define such activity, supervision that reaches several Ministries (agriculture, tourism, rural development) toward restrictions on local levels, tourism societies up to intrinsic – on the farm level.

Although there exists a declarative notion of political and social structures about the necessity of agritourism development, the owners of agritourism farms constantly face restrictions and problems in their business activity.

From the survey in Istria in 2007. on a representative sample we identified the necessity of categorization of agritourism farms and stronger marketing promotion. Extrinsic restrictions occurred in lack of support from ministries, local and tourism authorities, need for programs and subventions for agritourism as a business and limitations of bank loans and information in general. Major intrinsic restrictions related to intergenerational transfer of farm property, employment of non family members and the complicated organization of work scheme between agriculture and tourism.

Key words: family farm, agritourism, restrictions, Istria.